

12

A no^o 2. 17.

D-367

EΛΛΑΣ
E SACRIS SCRIPTORIBUS N. E.
ILLUSTRATA
DISSERTATIONE PHILOLOGICA;

Cujus
PRIOREM PARTEM,
ADSENTIENTE AMPL. FAC. PHILOS. UPS.

Et MODERANTE
VIRO CELEBERRIMO,

**MAG. JOHANNE J.
AMNELL,**

Græc. Lit. PROF. Reg. & Ord.

PUBLICE PLACIDEQUE EXAMINANDAM SISTIT
ERICUS SIBERG,
V-GOTHUS.

IN AUDITORIO CAROL. MAJ. D.VII APRIL
AN. MDCCLII.

ANTEMERIDIANIS HORIS SOLITIS.

UPSALIÆ,
Excidit L. M. Höjer, REG. ACAD. Typ.

Högåreböarna och Dyrddådla PROBSTINNAN,
F RU MARGARETA RHODIN,
Min Högtårada Kåra MODER.

Mig tanken rörer, när jag flitigt mig påminner
Den ömhet, omforg, gunst, min Mor mig ståndigt vist;
Fast mer' uti min hog stor oro sig infinner,
Då med få pensle-drag, i mycken orda-brist,
Jag tänker bjuda till, min Moders godhet prisa,
Och skyldig tacksamhet med matta fergor visa,
Min spåda lyckas gren fin grönskan tycktes mista,
Då Himlen från mig tog en Fader huld och god;
Hvars saknad och förlust ej annat kund' än rista
En diup och känbar sorg uti mitt sorgsna mod;
Håldst som Försynen mig Hans hielp och stöd beröfde
Just vid den samma tid, då jag den båst behöfde.
Men Himlen vare tack, som olycks resvor helat,
Och unnat mig ha quar en genomgoder MOR,
Hvars dryga kostnad har för mig ei nänsin felat;
En MOR, hvars hulda vård sig visat ganska stor;
Ja, låter än fin lust och mästa nöje vara,
At kunna hjälpa mig och ei bekostnad spara.
Far, Hulda Moder, fort, mig samma godhet unna,
Och tag mot dessa blad om rum i Grekeland,
Där HERrans bodskap sökt, Hans dyra nåd förkunna,
Och dem jag teknat up, fast med en svager hand.
Jag vill, jag skal dermot här aldrig återvända,
För Er, min Hulda MOR, till Himlen suckar sända.

Min Högtårada Kåra MODERS

Iydigste Son,
ERIC SIBERG.

CAPUT I.

ΕΛΛΑΔΑ καὶ ΕΛΛΗΝΑΣ

In universum exhibet.

§. I.

Tantum non omnibus aliis Europæ regionibus priorem habitatam fuisse Græciam, cum multa alia, tum præsertim ipse situs esse possit argumento; quippe quæ, altero decurrente post cataclysmum Noachicum seculo, ex Asia, haut multum remota, suos facillime ceperit incolas. Hi vero frequentes in eam orbis terrarum partem habitatum concessere, cui natura benignior adeo non denegarat, quæ hominum satis sint usui, ut multifariales opes suas atque ornamenta, inter alias fere terras dividi solita, huc velut in unum congesisse videatur. Græcis namque, rem sectantibus pecuariam & agrariam, erat abunde domi suæ, unde non victum modo & amictum, sed & divitias sibi pararent. Si quando etiam his civibus cum peregrinis mercibus importandis permutare domesticas adluberet, mira situs opportunitas rei nauticæ commerciisque externis, antiquitus heic agitatis, latain aperuit viam: quam & compendiariam reddidit, e beatissima hac chersoneso & adjacentibus insulis, trajectus facilis in nobilissimas ob-

jacentis Asie Africæque oras, quæ inventæ primum ipsisque Græcis traditæ navigationis & mercaturæ gloriam vindicare sibi conservaverunt; In Phœniciam puta & Ægyptum. Sed nos monebit quis, non omnem Græciam ubivis æque divitem fuisse ac beatam; quin hanc, aliqua sui parte, malignum, sterile atque asperum habuisse solum. Nec vero diffitemur, frugum feraciorem regionibus ceteris exstitisse Thesalam, Boeotiam, bonam item Aetoliae, Phocidos & Macedoniae partem; denique Peloponnesum fere universam, (excepta videlicet Arcadia, quæ montosa admodum ac silvosa, & paucis, quam arvis, lætior, rei pastoritiae ac venaticæ mirifice profuit:) atque sic porro. Vide, quæ ex THUCYDIDE, PAUSANIA, STRABONE, DICÆARCHO, ceteris, deponit JO. GOTHOFR. LAKEMACHE-RUS a). At sic tamen, internis domesticisque commerciis si dederis locum, mutuis necessitatibus succurrere nullo negotio potuerunt Græci; quorum alii a liis vitæ institutis diversissimisque artibus manuariis, (v. c. Macedones metallis eruendis, Bœotii, in primis circa Tanagram, ferendis vitibus; &c.) addicti fuere. Sed jam non vacat pluribus exponere commoda pariter & oblectamenta ejus terræ innumera, quæ cives hos, huc primum invitatos, in his sedibus postmodum detinuerint. Ex ipsorum adventu, in ornanda regione illa, naturæ sociam sele ars adjunxit, & optimis quibusunque pacis ac belli institutis, insigni civium cura atque industria mature excogitatis, & dein magis magisque perpolitis, eo demum pervenit, ut vix haberet amplius, quo progrederetur. Non jam loquimur id temporis, quo Hellada, Persarum victricem atque Orientis dominam, comiter Asia reverebatur. Quin illud pluris facit.

---

a) Antiqu. Gr. Sacr. P. I. C. I. §. VI. p. 21. lq.

facimus, quod Helladæ, literarum pariter & mechanicarum artium vel matrem vel nutricem, eamdemque communem magistratam, agnoverit Europa. Neque enim Roma vetus, quamvis ambitiosa, diffitetur, se, pleraque sua decora illinc mutuatam, id debere Græcias, quod Latini cives jam olim barbarorum exempti sunt numero. Nos, inquit suorum nomine eloquentiae Latialis parens b), ea, quæ consequuti sumus, his studiis & artibus sumus adepti, quæ sunt nobis Græciæ monumentis disciplinisque tradita. Hæc cuncta Græcia, quemadmodum loquitur idem alias c), quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiam imperii & bellica laude floruit, parvum quemdam locum Europeæ tenet, semperque tenuit. Sed fuit Hellas, & ingens gloria Grajorum. Dudum est, ex quo Græcia vetus in recentiore desit agnoscendi. Verum tamen, ne tantum hoc orbis terrarum lumen æternæ prematur nocte, vetuerunt huc usque & in posterum vetabunt monumenta literarum, altrici quandam suæ bene merentissimæ hanc referentium gratiam, ut ejus memoriam collere cultior orbis nunquam absistat.

§. II.

Simile veri est, diversis gentibus, neque eodem tempore ex Asia transvectis, habitatas fuisse diversas Græciæ regiones. Illinc fortasse manavit, quod diu post haec in plurimas civitates & respublicas minores divisa manserit Græcia, sero demum in unum coalita corpus, ejusdemque imperii legibus subjecta. Minutæ hæ respublicæ, mutuis nunc federibus & amicitiis, nunc dissensionibus & bellis implicatae, singulæ licet sui juris essent, aliæ tamen alijs extiterunt potentiores. Ita cum, quæ

---

b) Ad Qu. fratr. I. I. 9. c) Pro Flacco, C. XXVII.

quæ minus valerent viribus opibusque, minus etiam inclauiscent, e contrario valentiores illæ non tantum domi sive magis celebratæ sunt, sed neque diu exteris populis manserunt ignotæ. Itaque non est, quod miremur, si celebriorum civitatum, in primis litorialium, nomina, quæ extraneis in ore erant, latius paullatim extendi cœperint; ita ut iisdem simul comprehensæ sint minores gentes, præsertim mediterraneæ, majoribus illis ac notioribus non raro vel federatæ, vel tributariæ. Illinc etiam deducenda videtur series numerosa nominum, quibus insignita deprehenditur, priscis temporibus, Græcia. Sic non tantummodo Πελασγια, Αχαια, Αγριος, Δαναιων χώρα, &c. sed & ipsa Ελλας, notiora fuisse videntur illustrium Græciæ regionum nomina, per τυγχάνην, ab exteris primum hominibus, dein quoque licentiosius ab indigenis poëtis Græcis frequentatam, vague admodum & late accepta, neque raro universæ adsignata Græciæ. Id vero non soli huic terræ contigisse, alia docent exempla bene multa. Sic Europa, Asia, Africa item & Libya, non jam initio vastissimarum orbis partium, sed regiuncularum litorialium, adeoque exteris notiorum, exstitere nomina, dein ad ulteriores interioresque terras longe nimium & late extensa. Forsan & universus orbis Arctous olim Scandia nomen tulit a Scania, australi, eaque maritima sui portiuncula. Videlicet ab opportuniore innotescendi occasione, atque ab usu hominum, in primis exoticorum, pendere arbitramur terrarum hanc appellationem synecdochicam. Partem vero pro tota regione nominare, sollemnis omnium temporum mos fuit; a quo neque recedimus hodie, quum, ex principe provincia, Hollandiam dicimus universum Belgium federatum, Moscoviamque Russicum imperium; totam item Helvetiam, a pago Svitensi, Svitserorum terram.

Cete-

Ceterum non jam nobis vacat multis exponere πολυωνύμιαν Græciæ, nedum singulorum nominum expiscari origines, quibus nihil videtur nobis lubricum magis, quodve ægrius possit ad liquidum perduci. Idem esto judicium nostrum de ἑτύμῳ Ελλάδες ac Græciæ, vulgarissimarum hujus terræ appellacionum; quarum licet illa quidem indigenis scriptoribus, hæc autem Romanis familiarior extiterit, utraque tamen Græcorum antiquissimis accepta merito refertur. Quæ nomina, primum haut dubie diversis hujus terræ tractibus propria, dein ambo pariter per synecdochen, quam diximus, ad peninsulam hanc universam relata fuere. Et certe Ελλὰς, (quam plerique ab HELLENE, Deucaltonis, Thessalorum reguli, ex Pyrrha filio, sic dictam volunt,) Thessaliæ oppidum aut regiuncula fuisse videtur a); cuius vero latius extensum nomen, Thessaliæ primum cesserit ac subjacenti Helladi propriæ deinceps magis & magis dilatum, comprehendenter etiam Peloponnesum, Epirum item & Macedoniam, Illyridos partem, Græcis occupatam coloniis, insulas denum longe plurimas; & harum quidem alias continenti Græciæ propinquas, quarum princeps Eubœa; remotores alias, in quibus eminet Creta. Nec vero latissimis hisce finibus contentum Ελλάδες nomen, facto ortum versus & occasum trajectu, illinc minoris Asiæ parti majori, hinc magne Græciæ b) in Italia Siciliaq; de-

---

a) Cfr insignem HOMERI locum, I. B. v. 675. sq. ubi Φθίην τοι Ελλάδας, Thessaliæ pagos agrosve, nec non Μυριδόνας καὶ ελληνας, Thessaliæ populos, ita jungit, ut utriq; loco ac genti satis angusti limites tribui videantur.

b) Μεγαληνη Ελλάδαe vocant PTOLEMÆUS & STRABO; quorum hic Geogr. L. VI. τὴν Σικελίαν eo nomine comprehensam tradit.

deferri cœpit. De hisce autem ceterisve, quoquoever-sus missis, Græcorum coloniis, (quarum quædam et-jam *Ægyptum* aliasque *Africæ* oras adierunt,) non adtinet heic plura dicere. Quin illud nos verbo mo-nendum ducimus, quod in Sa. Sa. N. F. Ellæs pro *Græcia universali* non occurrat. Actor. XX: 1. seq. sa-
cer scriptor τὴν Μακεδονίαν contradistinctuit τὴν Ελλάδην.
Quippe Epheso relicta, Paulus, πορευθεὶς εἰς τὴν Μακεδονίαν, (καὶ) διελθὼν τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἥλθεν εἰς τὴν Ελλάδαν. dein Apostolus, ποίησας (ἐν Ελλάδῃ) μῆνας τρεῖς, consilium cepit τῇ ὑποσχέφεων διὰ Μακεδονίας. (scil. ἐξ Ελλάδος, εἰς τὴν Ασίαν.) l. c.

§. III.

Neque aliter perveteri Boeotiae urbi nomen fuit Γραιῖα, (alias Τάναγρα, Ταναγραῖα,) unde formata non solum gentilitia nomina τῶν Γραιῶν & Γραιῶν, Gra-
jorum & Græcorum, sed & ipsa terræ hujus adpella-tio, latissimo deinde significatu ad *Græciam* univer-salem transferri cœperunt. Vid. quæ ex STRABO-
NE, THUCYDIDE, PAUSANIA, STEPHANO
BYZANT. & EUSTATHIO docet J. G. LAKE-
MACHERUS a). Quomodo & Γραιῆς, τὸς Ελλήνων,
ἀπὸ πώμης τῶν deducit SUIDAS b); quamvis nec si-
leat alteram derivandi viam, plerisque scriptoribus tri-
tam, at ne sic quidem tutam satis, ἀπὸ Γραιῆς τῶν,
a Græco, Thessali filio, quem fingunt gentis ejus
conditorem primumve regem. Licet autem Γραιῶν
& Γραιῆς nomen non in usu fuerit ætate HOME-
RI, qui regionem universam, unde suscepta fit olim
adversus Trojam expeditio, frequentissime vocat Α-
χαιῶν γῆν, nonnunquam vero etiam Ελλάδα sensu la-
tiore, quam de quo supra diximus, accipere videtur;
v. g. ubi prædicatur Ulyssis

Κλέος

a) *Antiq. Gr.* p. 14. seq. b) *In Lex. tit. Γραιῆς*

Κλέος ἐνεψύ καθ' Ελλάσσ. c)

verum tamen satis antiquum fuisse in ipsa Græcia τῶν Γραικῶν nomen, ex LYCOPHRONE & CALLIMACHO, ista adpellatione usis, ivit probatum Cl. CHR. ROSBECK; d) quibus addimus ARISTOTELEM e), τὰς καλλιμένες τότε μὲν Γραικές, νῦν δὲ Ελλήνας, commemorantem: unde etiam major Γραικῶν nominis, quam quidem Ελλήνων, colligi poterit antiquitas. Ad hæc merito quis conjecterit, vix aliunde Græcos & Græciam, quam quidem e vernacula ejus gentis, mutuatos esse Romanos, quorum lingua Græcæ filia fuit ac discipula. Cogitanti vero mihi, cur vetustissimis scriptoribus Græcis, & præsertim HOMERO, plane nulla, ceteris vero etiam infrequens fiat mentio τῶν Γραικῶν, quos vero constanter Græcos dicunt Latini; & cur nusquam Græci Γραικοί, Græciam Romani ubique loquantur: se probavit hæc nodi illius solvendi ratio. Γραικῶν adpellatio, quando eam ipsi adhibuere Græci, non tam universæ genti communis, quam satis exiguae hujus parti propria, vix æque late patuit, atque amplissimum Πανελλήνων nomen; quemadmodum & judicat SALMASIUS f). Faciunt huc, quæ modo diximus de Ταγαργέσιαι five Γραικαι Bœotica, cuius potissimum cives Γραικῶν nomine ab indigenis proximisque adcolis designati nobis videntur. Qui locus cum forte celebrior esset antiquitus & exteris notior, his data fuit ansa universum circumiacentium locorum tractum eodem cōpellandi nomine, latius jam accepto, quam ut indigenarum loquendi usui responderet. Sic non tam ipsi Græci, quam exteri, istius nominis sui auctores

B

cen-

c) Οδυσσ. Δ v. 726. d) Diff. ἡπερὶ πεντάθλου p. II.
p. 40. q. e) Metewg. lib. I. cap. XIV. f) Lib. de
Hellenist. p. 295.

ensebuntur. Et, si quando chersonesi hujus incolæ in universum sese dixerunt Ἕλλεis, eusam ab alienigenis novam notionem postliminio adoptarunt. Itaque nomen est, quod intra Græciam exolevisse dicamus adpellationem illam, quæ, cum foris usitator esset, domi nunquam fortasse obtinuit principatum. Possent, quæ diximus, & priscis & recentibus dilucidari exemplis nominum, gentibus terrisque pluribus eundem fere immodum ab exteris impositorum; quæ quidem ipsis civibus, et si non inaudita, tamen usu familiariori minus recepta fuerint: nisi, brevitatis studio adducti, recenda putaremus, quæ non omnino requirit præsens institutum.

§. IV.

Quæ dicta sunt hactenus de Hellade, pariter declarant ortum & progressum nominis Ελλήνων. Horum adpellationem et si, convenienter usui profanorum, nonnunquam adhibent sacri scriptores, ubi, in divisione gentium, τοῖς Ελλησι Βαρβάροις opponunt; Rom. I: 14. a) (ita namque ipsis Græcis reliquas gentes universas, communi vocabulo, audivisse olim barbaras, nota-

a) Ελλησι τε καὶ Βαρβάροις l. c. σοφέσ τε καὶ εύοντες illico subjungens Apostolus, Græcos quidem sapientiae atque humanioris disciplina studio præ ceteris illustres; barbaros autem ab ingenii cultu ac scientia alieniores exhibit. Tribuitur autem heic Græcis σοφία, non quæ revelationi, sed quæ rationi debetur & experientia; b. e. humana sapientia, philosophia: quam quia ante alios coluere Græci, dicuntur PAULO 1 Cor. I: 22. Ελληνες σοφοις Σητεῖν. At quia sic tamen diviniori illa sapientia evangelica cassi fuere iidem, Xerxes: ἐξαυγαμένος Ελλησι μαρτίον (εἰδ.) v. seq. & Cap. seq. v. 14.

Quippe:

ta res est:) tamen frequentior est in S:a S:a N. F. no-
 tio τῶν Ελλήνων, Ἰεδαῖοις oppositorum. Rom. I: 16. Act.
 XIX. 10. ubi mentio τῶν κατοικέντων τὴν Ασίαν Ἰεδαῖον
 τε καὶ Ελλήνων. (Confr. v. 17.) & passim alias in Act. A-
 plost. &c Epist. Paulinis. Hæc autem latissima fuit acce-
 ptio istius nominis, quo Judæi cunctos præter se po-
 pulos nuncuparunt, humanum dispescendo genus in
Judæos & Græcos. Cujus τῶν Ελλήνων significatus ni-
 mmum quantum extensi vix meliorem aliam rationem
 reddituri nobis videmur, quam si ea, quæ superius §. II.
 monuimus, huc referantur. Quippe e gentibus, Ju-
 dæorum adcolis, nullæ magis conspicuæ fuerunt aut
 celebriores, quam Ελλῆνes Asiatici; quorum lingua cum
 ipsa gente, immo vero longius latiusque, quam ipsa
 gens, propagata, per minorem Asiam, Syriam & cir-
 cumpositas regiones erat in usu, adeoque & Judæis
 ante alias linguas innotuerat. Accedunt agitata cum
 Phœnicibus, Palæstinæ finitimis, commercia Ελλήνων
 Europæorum, quorum peninsula insulæque populis A-
 ssiae, reliqua omni Europa, notiores haut dubie fuerunt.
 Si quis autem Græcorum coloniis, lingvæ item, legi-
 bus atque institutis sacris & civilibus, fuse per orbem
 propagatis, adjungere velit amplissimos Græci impe-
 rii, minorem quoque Asiam & majoris partem com-
 plexi, terminos: multiplex Judæis oborta videtur an-
 issa Græci nominis consveto longius proferendi. Confr.
 iquæ de συνεδοχῇ proprietum nominum localium, ab
 exteris frequenter admissa, supra diximus. Quia vero pe-
 mes Judæos erat vera Dei ecclesia, cum reliquas gentes
 adhuc spissa rerum divinarum ignorantia atque errores

---

*Quippe alia ἀνθεωτίη σοφία, (σοφία τῇ αἰώνες τέττα,) itonge alia σοφία Θεῖ, ἐν μυῆσι, ή ἀποκενευμένη. v. 4,
 6, 7, cet.*

fœdissimi tenerent; Ελλην adhæsit notio ἐπανολευτρῶν atque in sacris dehincantium. Sic & in malam, quam diximus, partem accipiuntur II Maccab. IV. 13. Ελληνοὶ καὶ ἀλλοφύλοις, quæ sunt illic instar συνανύμων i. e. τὰ Ελληνικά (ιερά.) II Maccab. VI. 9. Se & Ελλῆνες audiunt, qui, cum prius, ut gente, ita sacris, alieni fuissent, ecclesiæ Judaicæ sese adjunxerunt; dicti communiter Προσήλυτοι, (i. e. HESYCHIO interprete, πάροιοι, ἀλλοεθνεῖς,) iisque etiam Ιεδαιοί oppositi, Act. II: 11. Nec vero a τοῖς σεβομένοις προσηλύτοις, Actor. XIII 43. memoratis, diversi videntur ὡς σεβόμενοι Ελλῆνες, qui synagogis Judeorum interfuerunt; Actor. XVII. 1. 4. idem ἐλειπτικῶς dicti σεβόμενοι, ibid. v. 17. Sic proselyti fuerunt τινὲς Ελλῆνες, αναβάνοντες (εἰς Ιερουσαλήμ,) ἵνα προσκυνήσωσι ἐν τῇ ἱερῇ (τῷ πασχῷ.) Joh. XII. 20. Neque enim soli Ιudei, sed & proselyti, usquequaque Hierosolymam confluebant annuis festis sollempnioribus. Et his quidem Ελληνοὶ προσηλύτοι fuisse notitiam venturi Messiae, eorumdem cum Philippo colloquium satis prodit, v. 21, seq. Poterunt etiam fortasse non immerito in numerum τῶν προσηλύτων referri ὡς Ελληνίδες γυναικεῖς, a PAULO, synagogam Judeorum Berœensium ingresso, conversæ. Act. XVII. 10, 12. Saltim innuitur eo nomine, non fuisse genere Judæas, sed alia quacunque gente ortas: (& heic quidem haut dubie indigenas ejus loci mulieres, puta Βεροίας, urbis Macedonum, cives; sic Ελληνῶν nomen, significatu etiam paullo strictiore, quam qui Judæis familiaris exstitit, prometitutas.) Ita & προσήλυτος nobis videtur, cui sedes fuit ἐν τοῖς μεθόριοις Τύρῳ καὶ Σιδῶν, γυνὴ ΣυροΦοινίσση τῷ γένει, MARC. VII: 24, 26. (MATTHÆO Cap. XV: 22. dicta γυνὴ Χαρακαῖα, h. e. oriunda e Chanaanæis, quo:um quidam, ab Israélites expulsi, in vicinam Phœnicen aufugerant;) quam quidem

quidem Ελληνίδες l. c. MARCUS adpellat. Quippe hæc, cum non esset ἐξ ὅμοια Ισραὴλ, Israëliticis sacris, in primis Messiae notitia, imbutam se declaravit, CHRISTUM invocando Κύριον ὑπὸ Δαβὶδ. MATTH. l. c. Neque dein aliter dicti Ελλῆνες, qui non ex Judaismo, sed ex gentilismo, ad Christiana sacra conversi fuerant; ita Τίτον Ελληνα PAULUS adpellat, Gal. II. 2.

§. V.

Sunt, qui Ελλήνων vocabulo, omnium latissime sumto, comprehendi volunt hōtce Judeos, qui non jam intra patrias sedes Palæstinae, sed inter τὰς Ελλήνας, h. e. inter exteris, easque ab ecclesia Judaica alienas gentes, sparsim habitabant. Quippe complures interpretum huc trahere avert locum JOH. VII: 35. ubi Judæi indigenæ mentionem faciunt τῆς διασπορᾶς τῶν Ελλήνων. Sed vero, si vel maxime διασπορᾶ, (h. e. οἱ ἐν τῇ διασπορᾷ, Jacob. I: 1. οἱ διασπορέντες,) illuc audiunt Judæi, per Græciam Europæam & Asiaticam, Syriam, Ægyptum aliasve regiones dispersi; quos, ad Christiana deinde sacra perductos, PETRUS in ἐπιγραφῇ prioris epist. adpellat ἐκλεκτὲς παρεπιδίμους διασπορᾶς Πόντῳ, Γαλατίᾳ, Καππαδοκίᾳ, Ασίᾳ καὶ Βιθυνίᾳ, (παροίης, ὡν αὐτοφόροι ἐν τοῖς ἔθνεσι. 1 Pet. II. 12.) sic tamen non est, quod per τὰς Ελλήνας l. c. alios intelligamus, quam τὰ ἔθνη, sive profanas gentes, in quibus isti Judæi degebant. Ut adeo οἱ διασπορᾶ τῶν Ελλήνων nihil sit aliud, quam οἱ διασπορέντες ἐν Ελλησιν Ιεδαιοι, binis hisce nominibus, uti solent, sibi mutuo oppositis. Id quod & ipse docebit hujus loci, diligentius ponderati, contextus. Conf. item JO. CHRISTOPH. VOLFIUM & CHRISTOPH. STARKIUM in h. l. Itaque non facile nobis persuademus, Judeos exteris dictos unquam Ελλήνας dicendos potius, ex quorumdani mente,

te, Ελληνιστ̄ς, h. e. Judæos Ελληνιζοντ̄ς, linguam gentium, quibuscum sparsim habitabant, (apud quas interdum etiam nati fuerant atque educati,) puta τὴν Ελληνικὴν amplexos, adeoque etiam, in sacro codice prælegendō, versione τῶν Εβδομήν. usos; quibus opponuntur Εβραῖοι sive Hebraistæ, qui, domi suæ constituti, vernaculam, τὴν Εβραιδὴν διάλεκτον, diligentius servarint b). Neque tamen hæc ita nos in medium adferimus, ut dicam velimus scriptam magnis viris, qui τρίς λεγόμενον Ελληνισῶν nomen, idque in Act. Apostl. C. VI: 1. C. IX: 29. C. XI: 20., alio referunt; in primis, qui Ελλην̄s sive gentiles, Judaica sacra professos, i. e. proselytos, quos paullo ante tetigimus, his locis designari urgent cum THEOD. BEZA, JOACH. CAMERARIO, CL. SALMASIO, GVIL. CAVEO, SAM. BASNAGIO, JO. CHRIST. VOLFIO, ceteris. Et sane duo priores loci, qui τρίς Ελληνιστ̄ς τοῖς Εβραιοῖς ita opponunt, ut communis utrisque in urbe Hierosolymitana sedes & quotidianum inter se consortium tribui videatur, multo commodius fere referunt ad proselytos, quam quidem ad Judæos, egressos patria, & foris dispersos. Neutra vero explicandi ratio ita nobis improbabilis videtur, ut necesse cuiquam sit novaturire cum FOURMONTIO c), qui, conjectura plus ingenii, quam veritatis, habente, pro Ελληνιστ̄ς legere mallet Ελευθ̄ς, ad seclas scilicet Ελένης, Adiabenorum reginæ, quæ, JOSEPHO teste, Judaismum sectata sit & Hierosolymis commorata; a qua nomen suum illi haut fecus, atque ἀπὸ τῆς Ἡράδης Ηρωδιων̄, acceperint. Quam sententiam a laud.

VOL-

b) Contr. CHRIST. SCHOET TGENII Lex. Græc. nec non Horas Ebraicas ad Actor. VI: 1. c) Videatur ejus rem in rem differt. singularis.

ILLUSTRATA.

13

VOLFIO pluribus explosam vide: ubi & examinatur altera ejusdem FOURMONTII hypothesis, qua Ελληνοὶ constituantur *Syri* Ελληνίσοντες, h. e. Græciae victricis mores & instituta amplexi, iisque partim Judaica sacra dein professi, partim adhuc ethnici s. deorum cultores; quorum quidem lingua (*Syriaca*) primum scripta fuisse *Aeta* Apost. idem falso sibi persuadet.

CAP. II.

ΙΛΛΥΡΙΔΑ καὶ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ Επίκτητον
sigillatim tractat.

§. I.

P AULUS, λειτουργὸς ὁν Χριστὸς εἰς τὰ ἑθνη, Romanis significaturus, quid veterit, quo minus Romanum adierit ipse; commemorat, quam late se extenderit evangelii inter gentes prædicatio, qua perfunditus fuerat hoc usque. Quippe tradit se se αὐτὸν Ἱερουσαλήμ καὶ κύκλῳ, μέχρι τῆς Ιλλυρίου, πεπληρωμένας τὸ ἐναγγέλιον τῆς Χριστοῦ. d) i. e. orsum se ab Hierosolymis, corum versus contendisse ad Illyricum usque, posteaquam interiectas regiones Asiæ & Europæ, (atque in his Græcia plerosque traxtus,) lustrasset. Etsi vero sic aperte designantur termini, a quo & ad quem prædicatio Paulina se protenderit, tamen milliarium, quæ emensus sit, centurias dinumerare, cum quibusdam, non sustinemus; siquidem is non recta Hierosolymis ad Illyriorum fines contendit, quia potius ἐν κύκλῳ, factisque subinde digressionibus, interjacentes terras circumiit. Ιλλυριον, Ιλλυριον, apud STEPHANUM BYZ. Ιλλυριον, amplissima fuit regio, Pannionam inter ac sinum Adriaticum sita; & quidem a Pannonia longis magnorum montium jugis separata: quam hodie inter

le

d) Ad Rom XV. 19.

se divisam tenent respublica Veneta atque Imperatores Viennensis & Constantinopolitanus, cujusque magnam partem constituant Croatiae & Dalmatiae regna. Plura de finibus Illyrici, quos non ponunt eosdem chorographi veteres, si quis legere aget, evolvat CHRISTOPH. CELLARIUM e). Nos saltim verbo monemus, quod Λαστός extremus fuerit Illyrici propriæ dicti, h. e. Barbarici, terminus, & confinium Macedoniae, quæ ultra oppidum illud incipit; quod ex PTOLEMÆO & PLINIO laud. CELLARIUS f) ostendit. Nos vero mentionem hujus regionis ab instituto nostro non omnino duximus alienam, siquidem Græcis non modo confines ΙΑΛΒΥΓΕΣ, sed & quoddammodo cognati fuerunt. Et quia Illyricæ gentes quedam, Græcis colonis permixtæ, horum linguam & mores penitus imberibant, non jam barbaris, sed Græcis adnumerari cœperunt. Hinc est, quod Illyrida Barbaram, quæ in Lissio desinit, a Græca Illyride, quæ a Lissio ad Epiri fines pertinet, diligenter admodum discernat CHR. CELLARIUS g), idque præuentibus STRABONE & ceteris. Sed & ea regio postmodum Macedoniae limitibus ac nomine comprehensa fuit. Sic Δυγδαχίον, dictum CATULLO h), Adriæ tabernam, h. e. emporium, populis Hadriæ adcolis frequentatum, (cujus adhuc in *Albania*, i) Græciæ Turcicæ provinciæ, servatur nomen, k) etiam ho-

---

e) Not. orbis antiqui, Lib. II. Cap. 8. pag. 604.
f) Ibid. pag. 617. g) Libr. II. Cap. XIII. pag. 1023.
h) In Volusium, p. m. 26. Ed. Basil. i) Albaniae hodiernæ dedit nomen prijsa gens Albanorum in Macedoniae finibus; quorum æque ac της Αλβανοπόλεως meminit PTOLEMÆUS. k) In mappis Chorographicis DURAZZO.

hodie eximio portu mercatoribus celebre,) licet ἐν τῇ γῇ τῷ Ιλλυριῶν positum, tamen post hæc τῇ Μακεδονίᾳ adnumeratum fuisse narrat DIO CASSIUS l). Quomodo M. T. CICERO m) *Cn. Pompeji castra*, quæ juxta Dyrrachium posita erant, in Macedonia collocat. Dyrrachium autem vel eadem est urbs illa, quæ prius alio nomine dicta fit *Epidamnum*, STRABONE & POMP. MELA n) auctòribus; vel certe τῆς ἀρχαῖας πόλεως ἀφεσηκῦσα ὄλιγον, uti docet PAUSANIAS o). Quæ quidem opinionum divertia concilianti CHRIST. CELLARIO p) videtur *Dyrrachium* Romana colonia ad latus *Epidamni* ædificata;“ quo factum, ut, cum vetus urbs intercideret, & nova indies caperet incrementum, nihilo minus eadem“ urbs censeretur.“ Atque ut *coloniam*, ita novum νο· men a civibus Romanis traxisse originem, PLINIUS q) testatur. Ut vero revertamur illuc, unde secessimus, PAULUS in universum μέχει τῇ Ιλλυριῶν pertinuisse prædicationem suam memorans, innuere potissimum videtur, pervenisse Evangelium ad extremos Macedoniae propriæ versus occasum terminos, adeoque ad Illyrici confinia, ab Hierosolymitana urbe, ubi prædicare cœperat, & unde versus occidentem prodierat, remotissima. Neque sic *Illyrida Græcam* Macedoniae limitibus ac nomine complexus videtur Apostolus; idque ex more veterum, hanc ab illa sedulo distinguentium. Confr. CHR. CELLARIUM r). Et vero ultra Macedoniae propriæ terminos occidentales progressum

C

fuisse

- l) *Libr. XLI. p. 176.* m) *Pro Ligar. Cap. IX.*
 n) *Libr. II. Cap. III.* o) *In Eliac. s. Libr. II. Cap. X.*
 p) *Pag. 1024.* q) *H. N. lib. III. Cap. XXIII.* r) *N. O. A. p. 1030.*

fuisse Paulum, aut cōterminam Illyrida īgressum, historia prædicationis apostolicæ tacerit. Neque enim cum Apollonia, Græcæ Illyridos urbe maritima, (eaque Corinthiorum quondam colonia, PLINIO s) & STRABONE t) testibus,) commissenda est Apostolice, n̄ dicoēt certes (ο Πλάτωνες καὶ οἱ οὐρανοὶ αὐτῷ,) ἡλαθεύει τοις θεοτοκοῖς. Actor. XVII. I. Quippe cognominem hanc urbem in Macedonia, propriæ Arietiusque dicta, sitam deprehendemus in posterum.

§. II.

MACEDONIA quas subterit nōminū pariter & potentiae vices, non est, quod multis exponamus. Priscam & fere obscuram Hμαδίας adpellationem, præstantiori hujus regionis parti propriam, exceptis latius celebriusque Mæcedevias nomen, quod ab Osiridis filio, nescio quo, deductum voluit. Mæcedevias oīlim audiisse Macedoniae partem quamdam, perhibent STEPHANUS de urb. & HESYCHIUS; unde Mæcedevias universam possea nōmen traxisse facile quis autuauerit, præeunte EUSTATHIO in Dionysium Perieg. Certe idem sunt Macete ac Macedones; quos priori nomine désignant Latini poëtae passim & AGELLIUS a). Satis ingeniose conjectarunt nonnulli, quod Mæderai sint Μῆδαι, quorum in scriptis propheticis non infrequens mentio; quodque adeo Macedones a Ιάβα Javani filio & Japheti nepote, Gen. X: 4. nōmen tolerint suū, haut fecus atque Iaves ab ipso patre ιψῳ Javan. Robur huic sententiae addit auctor historie Maccabaeorum, b) ubi tradit, quod Αλεξανδρεος ο Φιλίππε, ο Μακεδών, εξηλάσει εν της γῆς

Xer-

---

s) H. N. L. III. C. XXIII. t) Geogr. L. VII.
p. 219, sq. a) Noëtum Atticar. Lib. IX. Cap. 3. p. m.
459. b) Libr. I. Cap. I. v. 1.

Χεττιεῖμ, καὶ ἐπάταιζε τὸν Δαρεῖον, βασιλέα Περσῶν καὶ
Μῆδων. κ. τ. λ. Et profecto non abludit vel ὁ Κίττος,
οὐ υπὲρ τῆς Μακεδονίας, mons XENOPHONTI memo-
ratus, c) vel *Citium*, *Macedonie oppidum*, cuius me-
minit T. LIVIUS d). Neque tamen nihil facienda
PHIL. CLUVERII suspicio, cui exigua adeo videtur
pronunciationis differentia in Μακεδονίᾳ & Μυγδονίᾳ,
ut ab hac illa nomen trahere potuerit. Μυγδονία ve-
re, THUCYDIDI, PLINIO aliisque passim memorata,
Macedonie pars extitit. Aliam ingressus viam JO.
PASOR, τῶν Μακεδόνων etymon refert ad τὸ μῆνος,
Dorice μῆνος· hinc ποëτις μακεδόνες, & HOMERO e)
per syncopen μακεδόνες, longus: unde Μακεδονίας di-
ctam putat regionem quam maxime oblongam. Hoc
est illud, ut T. LIVII f) verba faciamus nostra, ma-
ximum in terris Macedonum regnum nomenque; quod
per Philippum Amyntae fil. crescere cum cœpisset, Eu-
ropæ se tamen finibus continuit, Græciam omnem ac
partem Thracie atque Illyrici amplexum. Superfudit
deinde se in Asiam; & XIII annis, quibus Alexander
regnavit, primum omnia, qua Persarum prope immen-
so spatio imperium fuerat, suæ ditionis fecit. Arabas
hinc Indianique peragravit. Inde morte Alexandri dis-
tractum in multa regna & laceratum; denique a Ro-
manis oppressum, & in provincie formam redactum
est. Ceterum de Macedonie finibus, & antiquis, &
hodiernis, copiose agentes conferantur geographi, &
unus instar omnium CHR. CELLARIUS. Nos id
potissimum monemus, dilatatos sensim fuisse Macedo-
nie veteris terminos, non ab occasu solum Illyride

C 2

Græ-

c) In Κυνηγεταῖ, p. m. 638. Ed. Basil.
ab U. C. Lib. XLII. Cap. 51. d) Hist.
XLV. Cap. IX.

e) Θύσε, H. f) Libr.

Græca, (de qua supra,) verum etiam ab ortu Thracie parte quadam adiecta. Quippe, Macedoniam inter & Thraciam, Strymon fl. vetus fuerat limes, qui vero deinceps ad Nestum g) usque fl. prorogatus fuit. Etenim PHILIPPUS R. agrum, qui Strymonem inter & Nestum fluvios interjacet, Thraciæ avulsum, Macedonia regno adjunxit. Ab illo jam tempore sub Macedonia semper comprehensus mansit hic locorum tractus; in quo sitæ Amphipolis, Philippi, Neapolis, urbes etiam in sacro codice N. F. celebratæ, de quibus post hæc sigillatim. Hinc est, quod istam trans Strymona Macedoniam ἐπικτητον aut adiectam adpellent chorographi.

§. III.

PAULUS, quum in Troade jam esset, in omnino quodam supernaturali divinitusque immisso monitus, in Macedoniam petrexit, illuc prædicaturus doctrinam Evangelicam. Nimirum ὄφεμα διὰ τῆς νυκτὸς ὥφθη τῷ Πάυλῳ. Actor. XVI: 9. h. e. ὄφεμα καὶ ὄντες. Ita & alias hominum καὶ ὄντες χρηματισθέντων exempla nobis passim subministrant sacri pandectæ: Matth. I: 20, II: 12, 13, 19, 22. &c. Quamquam & sepe ὄφεμα est visio prophética sive revelatio, quæ vigilantibus obtigit; qualis illa Cornelio facta, Actor. X. 3, seqq. & Petro v. 10, 17. Dicitur autem haut citra ἐμφα-
σιν ὄφεμα ὥφθηναι quemadmodum mox v. sq. dicitur

Pau-

g) Nestus audit HERODOTO, PLINIO, POMP. MELÆ, ceteris; T. LIVIO Libr. 45. Cap. 29. Nessus amnis, PTOLEMÆO autem, simplice consona, Νέος. Immo vero e mscr. quibusdam, & e numo CARACAL-LÆ, MECTON (Mestum) protrahunt SALMASIUS & HOLSTENIUS, adlegati a CELLARIO, N. O. A. p. 1056.

Paulus ὅραμα ιδεῖν. & passim alias ιδεῖν ἐν ὁράμασι, ὅραμα βλέπειν. II. cc. & Actor. XII: 9. Neque multo a-
liter profani Attici; in quibus THEOPHRASTUS b): τῆς νυκτὸς ιδεῖν ἐνύπνιον. Illud vero ὅραμα hoc fuit:
Αὐτῆς τις ἦν (h. e. κατ' ὄντας ἐφάγη αὐτῷ, Matth. I: 20.)
Μακεδῶν ἔτως, παρασκελῶν αὐτὸν, καὶ λέγων διαβάς εἰς
Μακεδονίαν, Βούθησον ἡμῖν: i. e. adfuisse Paulo, (haut
dubie dormienti,) *visus est quidam, viri Macedonis ge-*
rens speciem; isque sibi ac popularibus suis adprecatus
opem Apostoli, Evangelii in Macedonia prædicatione
ferendam. Contr. in h. l. J. C. VOLFIUS. Αναχθέντες
Ἐγ, inquit PAULUS v. 11, 12. ἀπὸ τῆς Τρωάδος, ἐνθυ-
δρομίσαμεν εἰς Σαμοθράκην, τῇ τε ἐπιστῇ (sc. ἡμέρᾳ;
Actor. VII: 26) εἰς Νεάπολιν ἐκεῖθεν τῇ εἰς Φίλιππας.
Porro Cap. XVII. 1. διοδεύσαντες τὴν Αμφίπολιν καὶ
Απολλωνίαν, ἥλθον εἰς Θεσσαλονίκην. inde εἰς Βέροιαν,
v. 10. Denique, relicta Macedonia, itum est Athene-
nas, v. 15. Hoc fuit PAULI per Macedonia iter;
qui, cum, ex Asia liture navi vectus, recto cursu
pervenisset ad Samothraciam i), insulam Ἀργεί maris,
non procul Thraciae continentis sitam; (DIONYSIO
v. 524. Θρηικήν Σάμον appellatam, ut a Σάμῳ, Asia-
tica insula, cuius & in historia navigationis Paulinæ

men-

b) Hd. χαρακτ. Cap. IV. & XVII. i) SAMO-
THRACE insula, urbem habens cognominem, an a Sa-
mo altera, Ionum insula, nomen traxerit suum, disce-
ptatur. Certe Σάμον utrique insula fuisse antiquum
nomen, & Θεάντη adeo mentionem differentiæ gratia
superadditam, simile veri nobis videtur; ipso præeunte
STRABONE, Geogr. libr. VII. Licet autem Samothra-
cia in potestate fuerit Macedonum, tamen hanc, Thra-
cibus proximam, inter insulas Græciæ referre non sue-
verunt chorographi.

mentio sit Actor. XX: 15. discernatur:) postero d'ē ad-
pulit ad litus ejus Macedoniae, quam ἐπίκτητον §. pr.
diximus, & regionis hujus urbes: (primum Neapolin,
inde Philippos, demum Amphipolin, Strymoni fl. ad-
jacentem,) adiit. Post hæc veterem illam & proprie-
tatem Macedoniam ingressus, urbes ejus, Apolloniam,
Thessaloniken, Berxam, invisit. Ceterum de Paulinis
per Macedoniam itineribus cfr. Actor. XIX: 21, seq.
C. XX: 1, seq. I Cor. XVI. 5. II Cor. I: 16. Cap. II:
13. C. VII: 5. Phil. IV. 15. Quin & indicem Ma-
cedoniarum, συνεκδήμων τῆς Παύλου, vel Ephesi jam degentis,
vel in Asiam deinceps contendentis, (in quibus Αγιστρο-
χος, Μανεδών Θεσσαλονίκεις, postea quoque Paulum
δεσμώτων, in Italiam navi vehendum, comitatus, A-
ctor. XXVII: 2. quem proinde συναρχόμενον αὐτοῦ,
captivitatis socium, adpellat Apostolus in Epist. ad Co-
lōssi. Romæ scripta, C. ult. v. 10.) videre est Actor.
XIX: 29. XX: 4. Præterea, quam munifice Macedo-
nes Christiani egenis, fidei & sacrorum sociis, succur-
rerint, quamque prompti tulerint opem ipsi Paulo, mul-
tis prædicat hic Apostolus. Sic Rom. XV: 25, seqq.
narrat in eo se jam versari, ut proficiatur Hierosolymam,
distributurus elemosynam Christianis. Nūi dē,
inquit, πρέσβετοι εἰς Ἱερουσαλήμ, διασενῶν τοῖς ἀργοῖς.
Quæ quidem munera in usum pauperum Hierosolymitanorū contulerant Christiani, Macedoniae & Achaiam
habitantes. εὐδέκτων, inquit, Μακεδονία νεανία
varice τινὰ πείσασθαι εἰς τὰς πτωχὰς τῶν ἀργῶν, τῶν
ἐν Ἱερουσαλήμ. (h. e. erga hos, qui e sanctis Hierosolymitanis
pauperes erant, exhibere beneficium aliquod
& Christianæ caritatis officium.) Quippe novatio nihil
aliud est b. l. quam εὐποίησαι, quarum utraque junctim
occurrit Hebr. XIII: 16. Quomodo χρεῖας τῶν ἀργῶν
κονιωνεῖν Rom. XII: 13. est necessitatibus Christianorum
quid

quid tribuere s. largiri; quod & ipsum Rom. XV: 27.
 audit λειτεργίας. Idem Apostolus alias exponit Corinthiis eamdem laudem Macedonum, qui, κατὰ δύναμιν
 τοὺς ὑπέρ δύναμιν αὐθόνησεν, ἥραγαν Paulum, vellet
 τὸν χάριν τοὺς τὴν κονωνίαν τῆς διακονίας, τῆς εἰς τὰς ἀ-
 γίας, ἐξασθεῖ. II Cor. VIII: 1. seqq. Ubi primum illud
 notandum, quod χάρις heic beneficentiam denotat; aut
 ipsum potius beneficium donumve μετανομάσ, quemad-
 modum & ἐλεημοσύνη stipem notat egenis erogatam.
Confr. v. 7. & 19. Deinceps, ubi dicitur χάρις καὶ
 κονωνία τῆς διακονίας I. c. & χάρις διακονοφερν, v. 19.
 tenendum, quod οὐ διακονία, οὐ εἰς τὰς ἀγίας (ἀγία,)
 designet, cuiusmodi sit illud donum, quoque fine datum.
 Quippe οὐ διακονία ministeriorum etiam curamque eleemo-
 niarum pauperibus erogandarum importat passim in
 Act. Apost. & Epist. Paulin. Unde, quando dicitur οὐ χάρις,
 οὐ αὐθόνηση, διακονοῦσθαι ἀπὸ τῆς Πατέρα, v. 19 & 20, ab
 Apostolo administrata laetiorum munierum collecta & dis-
 tributio significatur. Sic II Cor. IX: 12, seqq. occur-
 rit οὐ διακονία τῆς λειτεργίας, (ubi λειτεργία notat pie-
 tatis officium, quale heic eleemosyna,) & μόνον προσα-
 γονηληγόσθαι τὰ ὑπερημάτων τῶν ἁγίων, εἰλατούσης καὶ περισ-
 τεύσθαι κ. τ. λ. Quia vero stipem hanc ad egenorum
 sustentationem, pro sua virili, quisque conferebat, ea
 ipsa etiam appellatur λογία, οὐ εἰς τὰς ἀγίας, h. e. col-
 lecta in gratiam Christianorum facta. Vid. I Cor.
 XVI: 1, seqq. ubi Paulinum occurrit διάταγμα de mo-
 do collectandi. Quo itidem loco ipsa οὐ λογία v. 1. si-
 ve τὸ Διασταύρωμα, v. 2., audit v. 3. χάρις sc. ex
 benevolentia prolectum munus; idque Corintho Hier-
 osolymam perterendum. Denique PAULUS operi
 a Macedonibus sibi praestitam dilaudat II Cor. XI: 8,
 seqq. τὸ ὑπερημά μα, inquit, προσανεπλήρωσεν οἱ αὐδελ-
 φοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας, i. e. ecclesiae Macedonicae

membra. Primi enim *Christiani*, fraterni amoris vinculo inter se conjuncti, ἀδελφῶν nomine & ipsi sese appellabant invicem, & ab Apostolis appellabantur: uti passim videre est ex *Aet.* & *Epiſt. Apostolicis*. Venerant autem hi *Macedones* ad Paulum ὑσερηθέντα tunc, cum *Corinthi* esset; quo tempore Apostolus Corinthiis civibus ἐν πάντι ἀβαζῇ ἀντὸν ἐτίθετο. nulla ex parte aut re nulla onerosum se præbuit. l. c.

§. IV.

NEAPOLIS, q. d. *nova urbs*, haut dubie novis e Græcia colonis nomen referens acceptum, Strymonis inter & Nesti ostia fuit oppidum; cuius item meminere PTOLEMAEUS, PLINIUS & DION. CASSIUS. Primam hanc urbium Europæ sese obtulisse Paulo, ex Asia trajicienti, supra audivimus. Quia vero ille Strymonem inter & Nestum ager possessus fuit a Thracibus ad ætatem usque Philippi R., qui primus eundem Macedoniæ suæ adjecit; mirum non est, si *Neapolin*, quam *Macedoniæ* nos attribuimus, inter *Thraciæ* civitates ab aliis compluribus relatam quis offenderit. Habuit hæc nostra cognomines urbes non paucas, quas recensentes videantur alii. Nos *Philippos* pergimus.

§. V.

Non ultra XII millia passuum k) Neapoli absunt ΦΙΛΙΠΠΟΙ, urbs multo clarissima; quam, in regione, Thraciæ avulsa, positam, Philippus, Macedonum rex, hoc Iubentior instauravit & amplificavit, quod opportunus ille locus sibi visus esset adversus Thracas persequendo bello. Quia vero postea Thracum hæc, inter Strymona & Nestum, regio Macedoniæ constanter

---

k) Hanc distantiam ex ANTONINI itin. tradit. CELLARIUS, p. 1054. 1q.

stanter adhæst, PAULO Actor. XVI: 12 audiunt
 Φιλίπποι περὶ τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις. i. e.
 princeps urbs partis illius trans Strymona, ad veterem
 Macedoniam adiectæ; non autem universæ, quæ
 tunc erat, provinciæ Romanorum Macedonicæ: laud.
CELLARIO interprete. Hæc est urbs illa, quam
 Paulus, adventu primum suo & per complusculos dies
 præsentia, dein etiam τῇ πρὸς Φιλίπποις ἐπιστολῇ,
 (literis Roma missis per Επαφρόδιτον, Φιλίπποιων ἀπό-
 κολον, Phil. II. 25, sq. IV. 18. 24.) plurimum nobili-
 tavit. Ut sileamus utramque πρὸς Κορινθίους epistolam
 scriptam ἀπὸ Φιλίππων τῆς Μακεδονίας. Quippe noster
 Apostolus Neapoli pervenit εἰς Φιλίππους, ἣντις εἴ-
 - τῆς Μακεδονίας πόλις, κολονία. Ήμεν δὲ, inquit,
 ἐν τάντῃ τῇ πόλει διατερίζοντες ἡμέρας τινάς. neque ve-
 ro paucos admodum dies; quin πολλὰς ἡμέρας, v. 18.
 Κολονίας PAULUS, PLINIUS n) item *Philippos coloniam*
 adpellat. Eo nanique coloniam a Romanis deductam
 fuisse, numus loquitur CLAUDII Imp., cuius est ἐ-
 πιγραφή. COL. AUG. JUL. PHILIP. & infra: DI-
 VUS AUG. Ceterum Latiale vocabulum est η κολο-
 νία, a colendo dicta. Colonos enim audivisse cives Ro-
 manos aut Latinos, aut etiam veteranos milites, ad
 habitandam urbem aliquam missos, nota res est. Et Phi-
 lippensem coloniam, (quam *juris* fuisse *Italici* IS. CA-
 SAUBONUS ad h. I. existimat,) multis magnisque pri-
 vilegiis condecoratam fuisse, vel satis constabit ex
 Act. XVI: 21. ubi Philipenses in foro Ρωμαίος aper-
 te se profitentur. Confr in h. I. VOLFIUM.

§. VI.

Nos porro dispiciemus, quid egerit PAULUS
 Philippis, ubi ἡμέρας τινάς commoratum audivimus.

D

Tū

Τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, inquit Apostolus, v. 13. ἔξηλ
 θομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, ἐνομίζετο προσ-
 αυχή ἔναι. Refert Paulus, sabbato quodam egressum se
 fuisse extra urbem ad annum quemdam vicinum, quo
 loco conveverat esse precantium conventus. Exivit sta-
 to tempore divini cultus precumque peragendarum, τῇ
 ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων. Non est adeo, quod diem hebdo-
 mados, quam Sabbati, h. I. intelligere quis mavelit.
 Locus item precatoris exprimitur παρὰ ποταμὸν, jux-
 ta flumen, nullo heic designatum nomine; haut dubie
 flumen minus, neque remotius ab urbe, quam ut pre-
 caturi commode illuc expatriari possent. Nimium quan-
 tum torserunt criticos sequi. verba: & (ad quem flu-
 vium, aut in cuius ripa) ἐνομίζετο προσευχὴ ἔναι. Ver-
 terunt quidam: ubi existimabatur, videbatur esse pre-
 catio; vel, ut sit ἐναλλαγὴ præs. pro fut., ἔναι pro ἐ-
 τεοδοτι, ubi putabatur futura precatio, quemadmodum
 interpretatur DESID. ERASMUS. Quam quidem i-
 stius verbi significationem, licet alias sacr. scriptori-
 bus usitatissimam, (v. c. Luc. III. 23. ὡς ἐνομίζετο. &c.)
 a præsenti tamen loco alieniorem deprehendet, quis-
 quis hunc diligentius inspicerit. Sequeretur enim,
 Paulum, quum urbe egressus esset, incertum fuisse de
 loco, ubi funderentur preces. Alii, in transferendo
 hoc loco, nullam habent rationem verbi ἐνομίζετο,
 utpote quod, πλεονασμὸς adjectum, meram faciat πε-
 gίθετο alterius verbi, quocum construitur: ut adeo,
 ἐνομίζετο προσευχὴ ἔναι, nihil fit aliud, quam πρ
 προσευχὴ quemadmodum & πλεονάγον alia ver-
 ba, & in his τῷ νομίζεσθαι cognatum donecī. (ita
 Matth. III. 9. μὴ δέχετε λέγεν. i. e. ne dicatis.) Addunt, quod heic τῷ νομίζεσθαι haut secus, atque allis
 locis verba φανεοδοτι & donecī, significare possit non tam
 putari rem aliquam aut ita videri, quam potius repre-
 ra ita esse; ut nihil adeo incerti dubique involvat. In-
 terim

terim nos istam circumloquutionem h. l. vix admittendam arbitramur: præsertim quia nullum adhuc aliud allegari potuit exemplum, ubi τὸ νομίζεσθαι suetam significationem tueri quodammodo non possit; quam vero heic loci omnino repudiaret: id quod merito urget ELSNERUS o). Denique fuerunt, qui sic reddidere: *ubi locum precationis esse, lege fuit iancitum.* Et hi quidem ad ἔτυμον τὴν νομίζεσθαι proxime accedere sibi videntur. Quæ vero notio istius verbi S scriptoribus nusquam alias est in usu. Ceterum nos, etiam si neque hanc ingredimur explicandi viam, hautquam tam ab origine vocis longius recedemus. Nόμος pro lege consuetudinaria, h.e. pro ritu s. more, passim occurrit apud XENOPHONTA aliosque probatissimos auctores. Hinc τὰ νόμαια, ritus, instituta: v. g. νόμαια πάτρων HERODO TO, patrii mores. Et νομίζεσθαι, moris est, sollempne est usque receptum. Quare verba, ἐνομίζετο προσευχὴ ἔντα, cominodissime sic converteris: *ubi solebat precatio fieri;* vel *ubi cœtus precantium esse siveverat.* Hunc significatum τὴν νομίζεσθαι, confirmabit unum e multis exemplum laudati XENOPHONTIS: p) ἔλεγεν, ὅτι νομίζετο, ὅποτε ἐπὶ δεῖπνον καλέσας Σένθης, "(ὁ Θεῖξ,) δωρειῶθαι αὐτῷ τὴς ιληθέντας. i. e. interprete ROMULO AMASÆO: ita, inquit, more majorum traditum est, ut, qui a Seutha invitantur, ei dona dent. Et si quid valet provocata gravissimorum interpretum auctoritas, sequimur duces MART. LUTHERUM, ejusque prementem vestigia SVEC. INTERPR.; VOLFIUM item, MAJUM, ELSNERUM, STOCKIUM, cet., in suis ad l. c. observationibus.

D 2

Ex.

o) Obs. S. pag. 430. p) Κύριος αὐτοβάσιος βιβλ. Η
Pag. m. 275 ed. Basili.

Ex iis, quæ dicta sunt hactenus, vidimus; neque τὴν προσευχὴν simpliciter ab omnibus accipi pro precibus vel oratione; qui tamen significatus multo receptissimus præsenti itidem loco haut ægre admittendus nobis videtur. Neque tamen multum repugnabimus, si quis, voce μετωνυμικᾶς accepta, ὅμοι προσευχῆς denotari velit, sive locum, quo ad preces fundendas Judæi convenerunt. Nimirum dictæ etiam προσευχαὶ sacræ ædes, precationibus destinatae, quas Romæ, Alexandriæ, aliisque in urbibus exstruxere Judæi exter. Cujusmodi proseucharum meminerunt etiam Romaní scriptores; in quibus JUN. JUVENALIS q):

In qua te quæro proseucha?

Ubi vetus Scholiastes inter alia: Proseucha, locus Judeorum, ubi orant. (Sunt qui heic intelligunt locum, ubi stipem efflagitant mendici; r) sed illam mendicandi notionem non satis habere auctoritatis, monet GERH. JO. VOSSIUS s). Et has quideim Proseuchas vel easdem cum ταῖς συναγωγαῖς, vel certe non multum ab his diversas, plerique factunt. Συναγωγαὶ autem schoλæ fuerunt Judaicæ, sive publicæ ædes, in urbibus passim eo fine exstructæ, ut S. codicis lectioni ac Divino cultui precibusque inservirent. Cujusmodi uidem nullam domum publicam Philippis eretam PAULUS l. c. tribuit Judæis, quorum forsitan in illa urbe non admodum frequens fuit cœtus. Sin autem in quibusdam oppidis nullæ essent qualem ædes, mos erat Judeorum, in propinquas ripas & littora secedere, ut illic precarentur: cujusmodi quidem extra Philippos locum προσευχῆς nomine l. c. designari

---

q) Satira III. v. 296 r) Vid. not. margin. ad l. c. Ed. Coloni. adjectas, p. m. 20. s) Iustit. Orat. P. II. lib. IV. cap. VI. §. 4. p. m. 20.

signari volunt. Sunt vero etiam, qui statuunt, heis
ædificatam fuisse in ripa domum sive diversorum
aliquid in usum precantium; siquidem, sub dio per-
agentibus sacra, solis æstus pariter & in briuum ven-
torumque vis, maximo futura fuisset incommodo.
Sed contra monent alii, istas in ripis litoribusque
preces sub dio potissimum institutas fuisse. Confe-
ratur TERTULLIANUS ¹⁾; itemque IS. VOSSIUS,
^{u)} & VOLFIUS ad h. l. Actor. Neque nova res est,
quod peractæ dicantur preces παρὰ ποταμὸν qualia lo-
ca delegisse videntur Judæi, ut sibi præsto esset a-
qua purior ad manuum lotionem, vel in primis ante
fusas preces adhiberi solitam. *Litorales orationes me-
morat* TERTULLIANUS ^{v)}, i.e. in litore peractas;
quem morem Judeorum, longo usu receptum, con-
firmat Ψήφισμα Λλαγνωστέων, quo Judæis Romani
permiserunt, inter alia sacra, τὰς προσευχὰς ποιεῖσθαι
πρὸς τὴν Θαλάσσην, κατὰ τὸ πάτριον ἔθος. i. e. preces
peragere ad mare, ex patro more. Quod decretum
Halicarnasseorum, quia e vulgatis JOSEPHI editioni-
bus abest, integrum exscriptit IS. VOSSIUS l. c.

§. VII.

Itaque *suburbano, ripensi*, eoque Philippensibus
consueto precum habendarum loco, sedens PAULUS,
docebat mulieres, quæ illuc convenerant. Καθίσαντες,
inquit, ἐλαλέμεν ταῖς συνελέσσαις γυναιξί. Καθίσεν
h. l. κατ' ἔμφασιν docentis est; alias item iudicis. Do-
centem audiebant congregatae feminæ; quibuscum vel
ad quas locutus dicitur. Quippe τὸ λαλεῖν τινει
est, ac λαλεῖν μετά τινος ή πέρι τινος, quæ præpositio-
nes

¹⁾ Lib. de pudic. Cap. XVI. ^{u)} Obs.
ad Vol. Catullum, pag. 313, seqq. ed. Londin. ^{v)} In-
scrip. ad nation. Lib. I. Cap. XIII.

nes locis aliis adduntur. Quænam autem & qualia fuerint τὸ λαλέμενα ὑπὸ τῆς Πάντες, (v. 14.) non obscure patet e sequi. Nimirum τὸ λαλεῖν (supple ex v. 32. τὸν λόγον τῆς Κυρίας,) h. l. non secus, atque alias in historia Evangelica τὸ κηρύσσειν καὶ τὸ διδάσκειν, absolute & ἐλειπτικῶς positum, æquipolleτ τῷ ἐναγγελιζεῖν. Ut λαλεῖν sit adeo loqui res divinas, sive prædicare verbum D., quod & κατ' ἔξοχὴν λόγος aut ἄγνωστο passim audit. Quibus sacris addictæ fuerint haec feminæ Philippenses, non convenit. Christianas fuisse, recens a Paulo conversas, existimarunt nonnulli. Alii paganas s. deorum cultrices faciunt. Sed neutrum horum quadrare in Lydiām, istarum unam, constabit e seqq. Rectius ergo censebuntur Iudeæ aut certe πρεσβύτεροι, sabbato congregatae; quibus gentiles quasdam admixtas qui statuunt, haut satis meminisse vindentur, quam fuerint alieni a mutuo sacrorum commercio Judæi & ethnici. Quare solarum mulierum, non item virorum mentionem injecerit Paulus, ambigitur. Forte, vel quia nulli tum adfuere viri, vel quod, facta mulierum illarum x) mentione, viam sibi parat S. scriptor ad harum quamdam, puta Lydiām, copiosius memorandam. Nempe audiebat Paulum τις γυνὴ ὀνόματι Λυδίᾳ, eaque πορφυρόπολις πόλεως Θυατερῶν. i. e. mulier ex oppido minoris Asiae Thyatiris, vietum sibi adquirere solita venundando πορφύραν, μιάτια πορφύρα. Etiam si vero sic satis manifesto ei tribuitur proprium nomen Λυδίας, neque tamen defuere, qui gentilitium putarunt esse nomen, desumutum ex natali solo, sc. a Λυδίᾳ, Asiae minoris regione mediterranea.

---

x) Ex harum numero fuere forsan Euodia καὶ Συντύχη, mulieres Christianæ Philippenses, quas memorat PAULUS Phil. IV. 2.

terranea, cuius urbem fuisse Θυάτειρα, testantur PTOLEMÆUS & STEPH. Byzant. de urb. (Τὴν ἐν Θυάτειραις ἐπικλησίαν ἀποκαλεῖται Αριστοφάνης Αποκ. II: 18. JOHANNES enumerat inter τὰς ἐπικλησίας τὰς ἐν Ασίᾳ, Cap. I: 11.) Et, judee SCHMIDIO in h. l., mulier ista, cui aliud quod cunque proprium nomen fuit, ὄνοματι, h. e. nomine communiter apud Macedonas noto & usitato, Λυδία est nominata; sicut Μαγδαληνή, a patria, sc. ἀπὸ τῆς Μαγδαλῶν, quorum mentio Matth. XV: 39, vocata fuit Μαγδαληνή, Magdalensis. Sed quid prohibet, quin Lydæ mulieri proprium esse nomen potuerit Λυδία? Et, quod ad Mariam adtinet, nunquam illa solo nomine gentilitio designatur; nec vero Μαγδαληνή cognominatur, nisi ut a ceteris, quibus Maria nomen, discerni possit. LYDIA porro dicitur σεβομένη τὸν Θεόν, verum Deum colens, adeoque non pagana, deastrorum cultrix. Quod σεβομένων adpellatio sèpe competit προσηλύτοις, monuimus C. I. §. IV. Quales fuisse videntur & αἱ σεβόμεναι γυναῖκες Antiochenæ, Actor. XIII: 50. & Lydia nostra; ut quæ tempore & loco, saeris Judaicis conveniente, ceteris sociam se præbuit. Quæ cum ad dicta Pauli advertisset animum, (προσέχοσσα, sc. νῦν ή διάβολον, τοῖς λαλούμενοι, v. 14.) tum deum Christianæ religioni te addixit. Nimirum εἰσεπισθη, καὶ ὁ ὅμος αὐτῆς, h. e. πάντες ὁι ἐν τῇ ἡσίᾳ, v. 32. hi quoque haut dubie in anteceßum ab apostolo instituti. Ceterum de Lydiæ hujus in Paulum hospitalitate insigni vid. v. 15. utpote quem illa non solum παρεκάλεσε, obsecravit, invitavit, sed & παρεβίσασε, i. e. precibus expugnatum, quasi vi quadam impulit, ut domi suse diversaretur.

§. VIII.

Denuo eunti Paulo ad precandum, (προενομένω εἴσι προσευχήν, v. 16.) obvia facta est serva Pythonissa, παρείση,

δικη τις ἔχεσσα πνέυμα Πύθων, idque sane πνέυμα πονηρόν, ut e seqq. patet. Πύθιος apud poetas cognominatur Apollo, forsitan ἀπὸ τῆς πυθεσθαι, quod, existimatus oraculorum præses, percontantibus responsa dare siveverat; idque Delphis, (quæ urbs olim Πύθω dicta,) per feminam vatem, dictam & hanc Πυθίαν, i. e. POLLUCE interprete, τὴν ἐν Δελφοῖς προφήτιδα. Hinc & Πύθων, Πυθωνιὸν πνέυμα, cuius adflatu prædicebantur a quoquam futura; (cfr. SVIDAS in v. Πύθων.) & Πύθωνes PLUTARCHO a) homines fatidico spiritu correpti: in quibus hæc παιδίσκη, ἦτις ἐγαστραν πολλὴν παρέρχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς, μαντευομένην. magnum dominis adferens questum ex opere illo, sc. ἐκ τῆς μαντικῆς, ex arte divinandi. Quippe ἡ μάντις, pro servili conditione sua, his, in quorum erat potestate, tradidit ampla donaria, ab iis collata, qui futurum quid occultumve sciscitati erant. Unde, posteaquam jussum a Paulo τὸ πνέυμα ab ea recessisset, (v. 18.) ejus domini, lucri spem amissam dolentes, comprehensum Paulum, (una cum Sila, viro Apostolico, fido Paulo comite,) ἐλκυσσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τῆς ἀρχοντας. v. 19. προσαγαγόντες αὐτὲς τοῖς σεατηγοῖς. v. 20. i. e. traxere in forum, (ubi judicia exercabantur,) ad primores & ad magistratus Philippen-sium. Ubi ἀρχοντας καὶ σεατηγες non pauci, cum H. GROTIO in h. l., faciunt unum eundemque magistratum; alii τῆς ἀρχοντας, supremos urbis præfatos, a σεατηγοῖς, Praetoribus Romanis, distinguere malunt. Id vero constat, quod σεατηγοὶ non sint heie militares præfetti, quæ vocis est originaria notio, sed civiles Magistratus Coloniarum & Municipiorum, quos in provinciis Romani constituerant; dicti etiam duum-

diutumviri. Conf. EVERH. OTTO a) & J.C. VOLFIUS. Objectum Paulo ac Silæ crimen fuit, quod i-
sti τὴν πόλιν ἐκτεράσσοσθαι, *Philippis turbas cident;* quod-
que, Ιεδῶνοι ὑπάρχοντες, i. e. cum non solo genere,
sed & sacrorum professione, *Judei essent, ritus tra-*
derent, quos recipere & observare (παραδέχεσθαι, ποι-
εῖν) non permisum sit Philippenibus, Ρωμαίοις δὲ. Nem-
pe horum civitas erat πολώνια, quam mores & insti-
tuta Romanorum servare oportebat. Tum vero, si-
mul insurgente adversus eos plebe, judices illi Pau-
lum & Silam, disrupta & violenter iis detracta ve-
ste, virgis cædi iusserunt; multisque adfectos plagiis,
in carcerem interiorem confici, diligenter a custode ad-
servandos: pedibus eorum firmiter conclusis eis τὸ ξύ-
λον, i. e. in ligneo vinculo, quo captivorum pedes
constringere moris erat Romani. Sic & memoran-
tur PLUTARCHO ὁ τες πόδας ἐν τῷ ξύλῳ δεδεμένοι.
Id unicum heic observamus, verba illa: οἱ σφατηγοὶ¹
περιβόλοις οὐτῶν τὰ ἱμάτια, v. 22. non aliter ac-
cipi oportere, ac modo diximus; puta de vestimentis
Pauli & Silæ laceratis & detraictis, ex mandato ju-
dicum: idque Romano more, quem confirmant LI-
VIUS, SENECA, cet., quando meminere passim li-
ctoris, vestem lacerantis, scindentis. Itaque non est,
quod pro οὐτῶν substituere quis velit οὐτῶν ac si οἱ σφατ-
ηγοὶ, indignitate rei commoti, ipsi suas dirupissent
vestes; quod gravissimi doloris aut indignationis si-
gnum fuit, Judeis non modo, sed & aliis orientali-
bus populis, usitatum. Videantur SCHMIDIUS b),
VOLFIUS & GROTIUS c).

E

Me-

a) *De Aedil. Coloniæ. Cap. II. & XII.* b) *In
Aetor. XIV.* c) *In Criticis Sacris, ad Matib. XXVI.*

Media vero nocte, quum Paulus & Silas precibus hymnis Deum celebrarent, repentino & vehementi terra motu ita quassabantur fundamenta τῆς δεσμωτηρίας, (totius domus, cuius pars certusque locus ἦν Φυλακή, superius memorata,) ut, apertis confestim januis, captivorum quoque vincula laxarentur. Tum vero expergefactus ὁ δεσμοφύλαξ, cum putaret profugisse τὴς δεσμίας, (quorum plures ipsius custodiae commissos fuisse, præter Paulum & Silam, patet e v. 25.) adeoque gravissimam sibi a summo magistratu infligendam pœnam exspectaret, stricto ense, ipse e medio se sublaturus fuisset, nisi adclamans vetuisset Paulus, metumque ademisset, suam & reliquorum præsentiam teſtatus: ἀπάντει, inquit, ἐσμὲν ἐνθάδε, v. 28. Quando ſic ille insuper ex miraculo manifestam Divini numinis præſentian. colligeret, ἔντρομος γενόμενος, προσέπεσε τῷ Παῦλῳ, (τοῖς γόναις τῇ Παυλᾳ.) tremefactus, procidit coram Paulo, s. ad pedes ejus se projectit supplex: qui quidem mos fuit populorum orientis, summam animi submissionem testantium; deinceps, una cum aliis ritibus bene multis, in Græciam translatus, idque forſan ætate Alexandri Macedonis. cfr. in h. l. H. GROTIUS. Quem custodem, cum suis omnibus, ad fidem Christianam mox perductum fuiffe, & sacra lotione initiatum, conſtat e v. 30, sq.

§. IX.

Cum ſequ. die σεατηγοὶ τῆς φαβδεχας ablegarent ad δεσμοφύλακα, cum mandato, ut dimitterentur Paulus & Silas; v. 35. sq. Paulus, indignum arbitratus, clanculum e carcere emitti fe, qui modo palam verberatus fuerat, ἀνθρώπος Ρωμαῖος ὑπάρχων, idque nulla præcedente cauſa ſuę cognitione iudicioque: (ἀκατάνερτος.) non prius exivit e carcere, quam advenientes ipſi σεατηγοὶ eum educerent. Ita demum, ab hoc magistratu roga-

rogati, Paulus & Silas exierunt Philippis, posteaquam, ἐσελθόντες εἰς τὴν Λυδίαν, (ingressi domum Lydiæ, sive ad Lydiam,) ecclesiæ Philippensis membra conveniissent. Duo heic in primis observanda; quorum prius est, qui fuerint φαῦλοι. Ita ἀπὸ τῆς φαύλου ἔχειν, a virgis sive fascibus gestandis, dicti sunt ministri Romanorum magistratum, qui Latiali ore dicebantur libertores, quod fasces virgarum ligatos magistratui præferrent, interprete FESTO. Et certe Græcis Romanarum rerum scriptoribus, PLUTARCHO in Poplicola, HERODIANO lib. VII. ac ceteris, non aliud sunt αἱ φαῦλοι, quam libertori fasces. Interim alii per φαῦλοι h. l. alios quo-
cunque intelligent famulos s. nuncios magistratum, T. LIVIO ceterisque Romanis viatores passim dictos. Alterum est, civium Rom. jus, a PAULO provocatum, & a magistratu violatum. Notæ sunt leges Valeria & Porcia, quarum illa vetuit, ne quis magistratus Romanum civem, indicta causa, condemnaret; hæc gravio-
rem pœnam irrogat iis, qui civem Romanum verbera-
sent. Sic Porciām legem laudat M. T. CICERO, cum a-
lias g), tum sepius in orat. Verriniſ; ubi civis R., vir-
gis cæsi, hæc vox occurrit: CIVIS ROMANUS
SUM. quæ quidem fuit sollemnis formula defensionis,
etiam in præsentissimo periculo suppliciove. Neque a-
liter PAULUS Act. XXII. 24, seqq. loris jam vincitus &
flagris torquendus, rogavit: εἰ ἀνθρώπον Ρωμαῖον (γεγε-
νημένον, v. 28.) κοινωνίας εἶει μαστίγεν; Hanc autem
vocem cum audiissent, quorum intererat, non modo
Paulus a tormentis illis fuit immunis, sed & metus inje-
ctus iis, qui Romanum civem vinixerant, v. 29. Simi-
liter nostro loco, Cap. XVI. 38. ἐφεβύθησαν οἱ σο-
τηγοὶ, ἀκούσαντες ὅτι Ρωμαῖοι εἰσι. Ρωμαῖοι se profitetur
PAU-

---

g) Pro Rabirio, Cap. III,

PAULUS, ἀνθρώπος Ταρσεύς, τῆς Κιλικίας ἐκ πόλης πόλεως πολίτης. Actor. XXI. 39. (γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, Actor. XXII. 3.) Tarsus nonnullis etiam eo nomine nobilis existimatur, quod libertatem ac πολιτείαν sive jus civitatis ab Antonio Triumv. adsequuta sit; quae quidem ejus privilegia deinceps ex indulto Augusti & S. C. confirmaverit Agrippa. Verum alii complures Tarsum saltim inter colonias Romanas referunt, quae quidem non omnes gaudebant iure civitatis Romanae. (Interim & Philippensis coloniae cives sese Ρωμαῖς dixisse, vidimus supra.) v. D. HEINSIUM in Exerc. S. Aliis vero visum est simile, prognatum fuisse Paulum e majoribus, qui in hanc πολιτείαν cooptati fuerant, seu civitate R. donati. confr. J. C. VOLFIUM.

§. X.

ΑΜΦΙΠΟΛΙΝ διώδευσαν Paulus & Silas, Act. XVII. 1. fecerunt iter per urbem; cui nomen dedisse circumfluente τὸν Στρυμόνα, s. utriusque ambientem, (ἐπ' ἀμφότερα περιέχοντα,) docet THUCYD. L. IV. Itaque in cassum disceptatur, in utra Strymonis ripa, citeriori ne, an ulteriori, fuerit posita. Quum videlicet sectum ante ostia flumen duo quasi brachia porrigeret, inter utrumque alveum media urbs exstithit; idque in ipso Thraciae ac Macedonie veteris confinio: unde modo huic, modo illi terrae adscribi consuevit. Et revera olim Thracum fuerat, usque dum, Macedonum a Philippo prorogatis finibus, vicinis potentioribus omnium primi cederent Amphipolitani. Horum urbem Εννέα εἶδος dixit adhuc HERODOT. in Πολυμν. antiquiori nomine, quod dein immutavit eo ducta Atheniensium colonia.

Θ. Δ.

CAP. III.

---

p. 19. l. 8. leg. Μυγδονία vero &c. p. 25. l. 14 & 21. leg. κολώνια. p. 28 l. 27 pro qualem lege id genus. p. 32. l. 21. leg. Pauli.